

kultuur

extra

Nr. 17, 4. märts 2006

Postimees

Kas teile vähid maitsevad? Aga René Eespere ooper «Gurmaanid» räägib millestki muust, mis suurem ja ajatum ning millel palju pistmist kunstimaailmaga.

Tähtis on see, millest lavaval saab söönuks

HELILOOJA RENÉ EESPERE RÄÄGIB IMMO MIHKELSONILE, KUIDAS SUNDIS OOPER «GURMAANID».

Me kõik oleme gurmaanid. Selle mõtte poetab rahvusoper Estonia direktor Paul Himma enne neljapäevast pressiesitlust. Teater on lavale toomas uut eesti teost ja öeldu kuulub kui reklaamiloosung René Eespere ooperi temaatika juurde.

Kaamerad surisevad, fotovälgud sähvivad ja sirutatakse mikrofone. Rabelevat möllu päriselt küll pole, kuid pressi huvi on arvestatav. Uus eesti lavateos selles žanris on haruldus, harvapuhkev õieke, mille juurde on huvi minna.

Eespere räägib ühele ja teisele. Estonia kunstiline juht Arvo Volmer on ka kõrval, kuid peategelane on ikkagi autor. Kõrva jäävad lausekatked. «Ooper on võimas vaatamäng...», «Me kõik püüdleme millegi Suure ja Olulise poole...»

Libretist Ervin Õunapuud pole kohal, ehkki «Gurmaanid-2» kajastab suures osas ka tema mõttemaailma. Ooper ongi suur asi ka selles mõttes, et hulk inimesi on tegevad, tekst põimub muusikaga, näitlemine la-

vataguste reaalsustega ja kohtuvad mitmed kunstid.

Ja nagu öeldud, ei ole sugugi igapäevane, et eesti heliloojad pääsevad selle suure paja juurde maiustama, kuigi gurmaanid on küllap nemadki. See on suur päev.

PÄRAST TIHEDAT SÕELA

Me ajasime René Eesperega teatrimajas juttu paar päeva varem. Ta oli just väljunud proovisaalist ja pisut elevil. Täiesti loomulik.

«Tuleb välja, et ooperit pole üldsegi kerge kirjutada,» ütleb viiekümnendates mees laialt muiates ning räägib nii- ja naamoodi sellest, kuidas tegelikult on sellistel puhkudel jäme ots ju ikka teatri käes, kes tükkii mängima hakkab.

RENÉ EESPERE: «MA OLEN LIBRETO AUTORILE KAUNIS TÜLIKAS KIRJUTAJA, SEST MUL ON VANA KOMME TEHA TEKSTE ÜMBER MUUSIKA DIKTAADI JÄRGI.»

Lõpuks otsustavat ooperi saatuse ikkagi see, kas publikut jagub. Eriti veel seepärast, et kaasaegne ooper ei näi kuuluvat «keskmise» vaataja lemmik-tõmbenumbrite hulka.

«Gurmaanide» eellugu ula-

ESIETENDUS

«Gurmaanid-2»

Muusika René Eespere, libreto Ervin Õunapuu ja René Eespere

Lavastaja ja kunstnik Ervin Õunapuu, muusikaline juht ja dirigent Arvo Volmer

Esiettekanne 3. märtsil rahvusoperis Estonia

tub 2000. aasta lõppu, kui mitmele eesti heliloojale tehti ettepanek luua Eesti muusika päevadeks lühiooper või -ballett, mida Estonia oli nõus lavale tooma. Viis inimest asus kirjutama, kolm teost jõudis 2002 lavale ja nüüd on ühest kasvanud välja kolmevaatuseline ooperitükk.

«Mul on tohutult vedanud, et just niisugusel tähelepanuväärsel hooajal nagu seda on Estonia juubelihooaeg, telliti minult täismöödus ooper. Või õigemini «Gurmaanide» jätk,» räägib Eespere.

Pärast pisikest pausi poetab helilooja, et tegelikult oli agaram pool siiski tema ise koos libretist Ervin Õunapuuga. Pärast ühevaatuselise lühiversiooni valmimist oli mõlemal tunne, et see lugu saaks jätkuda. Seepärast nad teatrile järje kirjutamiseks ettepaneku tegidki. Nii see läks.

René Eesperel kulus ooperi praegusel kujul helidesse kirju-

Parun Jassi Zahharov (paremal) preestri Priit Volmeriga.

tamiseks mitu aastat. Aga nagu öeldud, on tegemist loomingujanriga, mis peaaegu kunagi pole üksnes helilooja bisnis. Sümfoonia võib seda vahel olla, kuid teksti, lavastuse ja muuga etendus ei ole.

«Ma olen libreto autorile kaunis tülikas kirjutaja, sest mul on vana komme teha tekste ümber muusika diktaadi järgi. Ka siin.»

KES KEDA SÖÖB?

Eespere selgitab, et ta ise võttis endale vabad käed. Algukses oli tekst. Siis hakkas muusika sõna aegruumis ümber kujundama. Helid täitsid löikude vahel pausid dramaturgiaga.

«Kui lugu hakkab reaalses ajas lõpuks toimuma, siis näed, et sellele või teisele lausele on vaja midagi vahele panna või ära jätta. Lõpuks muutub ka tervik,» arvab autor.

«Mul süda põksus ikka päris kõvasti, kui olin loo valmis kirjutanud ja läksin Ervinile seda

näitama. Esimene reaktsioon oligi küllalt äkiline. Aga me leidisime normaalse kompromissi ja minust sai libreto kaasautor.»

On see ooper René Eespere senise loomingu tipp? Midagi niisugust, kus kogu tema varasem muusika ja kogemus kulmineerub?

Ta peaaegu möönab, kuid teeb seda ettevaatlikult. Muidugi vajab nii mahukas töö äärmist konsentratsiooni. «Paned kõik oma oskused mängu,» ütleb helilooja. «Teine on aga see, et vokaal dikteerib teistsugust lähenemist. Mitte kõiki võtteid, mida saad rakendada instrumentaalmuusika puhul, pole ooperis võimalik kasutada.»

Eespere sõnul on lõpuks oluline see, et publikul peab olema saalis huvitav.

Mis on «Gurmaanide» lugu? Helilooja põikleb vastustes. Ta ei taha lugu ette ära pajatada või selgitada, milline tunne peaks jääma vaatajas kajama pärast eesriide sulgumist.

Isegi lühike annotatsioon kavalehel oli talle pealesunnitud. Ta tahtnuks ilma selleta.

«Ma arvan, et sellest loost saavad inimesed erinevalt aru. Just see tekitab põnevust. Inimene võib pärast etendust küsida sõbralt või iseendalt, et mis see nüüd oli – kellegi totter unenägu? Või lihtsalt fantaasia? Mul on põnev teada saada, mida vaatavad sellest välja loevad.»

Otse väljautlemata jätmine olevat eesperelik joon. Muusikas meeldib talle, kui teksti saab mitmeti tõlgendada.

PUBLIK KOHTUNIKUKS

Varem domineeris Eespere loomingus instrumentaalmuusika. Kokkupuuted vokaaliga muutusid järk-järgult tihedamaks, kuni selleni välja, et viimasel ajal on ta päris palju kirjutanud kooridele. Samm vokaalidominandiga ooperi suunas on niisuguse arengu puhul üpris loomulik.

«Gurmaanide» rollid on kirjutatud kindlatele lauljatele. Nii vormusid tegelaskujud. Ka Ervin Õunapuu nägemuses oli peasoline Jassi Zahharov. Veel laulavad kandvaid rolle Priit Volmer, Riina Airene ja Rauno Elp.

Eespere kiidab neid kõiki. «Fantastiline seltskond! Millised proovid on meil olnud! Tundub, et nad naudivad seda lugu ja ooperi tegemist. Vaatamata sellele, et meloodika on siin teistsugune kui see, millega nad igapäevaselt harjunud.»

Ehk pole ka «Gurmaanid-2» päris tavapärase ooper. Aga lõpuks on kohtunikuks ikkagi publik, nagu Eespere osutas.